

พัฒนาการการจัดบริการสาธารณะของไทย

ดร.ปิยากร หวังมหาพร¹

บทคัดย่อ

โดยทั่วไปการจัดบริการสาธารณะเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองทั้งในประเทศและนอกประเทศ สำหรับการเปลี่ยนแปลงการจัดบริการสาธารณะของไทย ได้แก่ การจัดบริการสาธารณะในรูปแบบรัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ หรือการเปิดโอกาสให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่อให้การให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น พัฒนาการการจัดบริการสาธารณะของไทยนับตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2500 - ปัจจุบัน (2556) โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงๆ ละ 20 ปี ได้แก่

- 1) ก่อนปี พ.ศ. 2500 : ยุคผูกขาดการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ
- 2) ปี พ.ศ. 2500 - 2520 : ยุคขยายตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการและการเกิดขึ้นของรัฐวิสาหกิจ
- 3) ปี พ.ศ. 2521 - 2540 : ยุคชะลอตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและยุคเริ่มต้นการจัดบริการสาธารณะโดยองค์กรมหาชน
- และ 4) ปี พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน (2556) : ยุคการเติบโตของการจัดบริการสาธารณะโดยองค์กรมหาชน

คำสำคัญ : พัฒนาการ, บริการสาธารณะ, ไทย

¹ รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม (วิทยาการพยาบาล)

Development of Public Services Delivery in Thailand

Piyakorn Whangmahaporn, Ph.D. ²

ABSTRACT

In general, public services are changed by social, economic and political condition, both domestic and foreign factors. For changes to the public services of Thailand, including governments, state enterprises, public organizations and service delivery units or allow private sector investment with state. Such changes to the public services are efficient and more productive. Development of public services delivery in Thailand, since B.E 2500 - present (B.E 2556), divided into four periods of 20 years are : 1) before year B.E. 2500 : the monopoly of public services by government 2) Year B.E. 2500-2520 : the expansion of public services, shared by government and the emergence of state enterprises 3) Year B.E. 2521 - 2540 : the slowdown of public services by government and enterprises and starting public services by public organizations and 4) Year B.E. 2541 - present (B.E. 2556) : the growth of public services by public organizations.

Keywords : Development, Public Services, Thailand

² Associate Professor, Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Sripatum University (Payathai Campus)

ความนำ

ในอดีตการจัดบริการสาธารณะมักถูกผูกขาดการดำเนินงานโดยส่วนราชการ ต่อมาเมื่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองเปลี่ยนแปลงไป จากการผูกขาดโดยส่วนราชการ ก็เปลี่ยน แปลงมาเป็นการร่วมมือกันระหว่างเอกชนกับรัฐ หรือระหว่างรัฐด้วยกันเอง รวมทั้งการแปลงรูปจากส่วนราชการมาเป็นการจัดบริการสาธารณะโดยรัฐวิสาหกิจและ องค์การมหาชน บทความเรื่อง “พัฒนาการการจัดบริการสาธารณะของไทย” เป็นบทความที่ชี้ให้เห็นสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการจัดบริการสาธารณะ เช่น เศรษฐกิจ การบริหารอิทธิพลของกระแสการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งส่งผลให้การ จัดบริการสาธารณะของไทยเปลี่ยนแปลงไป บทความนี้ประกอบด้วยการเสนอแนวคิด เรื่องบริการสาธารณะเป็นอันดับแรก ตามด้วยพัฒนาการการจัดบริการสาธารณะของไทย นับตั้งแต่ก่อนปีพ.ศ. 2500 - ปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงๆ ละ 20 ปี ได้แก่

- 1) ก่อนปี พ.ศ. 2500 : ยุคผูกขาดการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ
- 2) ปี พ.ศ. 2500 - 2520 : ยุคขยายตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการและการเกิดขึ้นของรัฐวิสาหกิจ
- 3) ปี พ.ศ. 2521 - 2540 : ยุคชะลอตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและยุคเริ่มต้นการจัดบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน
- และ 4) ปี พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน : ยุคการเติบโตของการจัดบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน

ส่วนสุดท้ายจะเป็นการสรุป ผู้เขียนใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารทางราชการ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบ แผน ราชกิจจานุเบกษา รวมทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ส่วนราชการ หนังสือ ตลอดจนการสัมภาษณ์

ความหมายของบริการสาธารณะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ออนไลน์, 2556) ให้ความหมายของคำว่า “บริการ” ไว้ 2 ลักษณะ คือ 1. เป็นคำกริยา หมายถึง ปฏิบัติรับใช้, ให้ความ สะดวกต่างๆ 2. เป็นคำนาม หมายถึง การปฏิบัติรับใช้, การให้ความสะดวกต่างๆ ส่วนคำว่า “สาธารณะ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ออนไลน์, 2556) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เพื่อประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ หรือ หมายถึง ทั่วไป เช่น ถนนนี้ไม่ใช่ถนนสาธารณะ คำว่า สาธารณะ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า public หมายถึง มหาชน (คำนาม) ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม หรือ ที่รู้จักกัน โดยทั่วไป (คำวิเศษณ์) (ออนไลน์, 2556) ส่วนคำว่า บริการ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า

service หมายถึง การรับใช้ (คำนาม) (ออนไลน์, 2556) เมื่อนำมารวมกัน คำว่า “บริการสาธารณะ” หรือ “public service” จึงหมายถึง การรับใช้ส่วนรวม หรือ การให้ความสะดวกแก่ประชาชนทั่วไป

นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ของไทย เช่น ประยูร กาญจนดุล (2538 : 108) นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2552 : 142) ให้นิยามคำว่า บริการสาธารณะ ว่าหมายถึง “กิจการที่อยู่ในความอำนาจการหรืออยู่ในความควบคุมของฝ่ายปกครองที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน” ในขณะที่นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของต่างประเทศ เช่น Robert B. Denhardt & Janet Vinzant Denhardt (2000 : 549-559) ให้นิยามคำว่า บริการสาธารณะ ไว้โดยสามารถสรุปนิยามของบริการสาธารณะของนักวิชาการออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ

ลักษณะที่ 1 แบ่งตามอิทธิพลของแนวคิด การแบ่งความหมายของบริการสาธารณะตามอิทธิพลของแนวคิดแบ่งออกเป็น 3 แนวทางด้วยกัน ได้แก่ 1) บริการสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการโดยภาครัฐผ่านหน่วยงานของรัฐ โดยกิจกรรมที่ดำเนินการโดยองค์กรภาครัฐนั้นให้ความสำคัญกับการกำกับควบคุมตามสายการบังคับบัญชา และเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่วางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การกำกับควบคุม การประสานงาน การรายงานและการงบประมาณโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือข้าราชการต้องตอบสนองต่อนักการเมือง นิยามบริการสาธารณะดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดของรัฐประศาสนศาสตร์แนวเก่าหรือ Old Public Administration 2) บริการสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมที่รัฐมอบให้เอกชนหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรเป็นผู้ดำเนินการโดยรัฐทำหน้าที่กำกับควบคุมมิใช่ดำเนินการเอง เจ้าหน้าที่รัฐตอบสนองต่อแรงขับของตลาด เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติและคิดแบบผู้ประกอบการของบริษัท ธุรกิจ เพื่อที่จะเพิ่มผลผลิตและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน (ลูกคำ) นิยามบริการสาธารณะดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่หรือ New Public Management และ 3) บริการสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมที่รัฐ ประชาชน ร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน สังคม ในการดำเนินการส่งมอบบริการสาธารณะนั้น ดำเนินการในลักษณะเครือข่ายผ่านกระบวนการความร่วมมือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐเปลี่ยนบทบาทจากการชี้แนะหรือควบคุมมาเป็นการให้ข้อมูล สนับสนุนและสร้างพื้นที่ให้พลเมืองได้มีเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเห็น รวมทั้งร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม ทั้งภาคเอกชน องค์กรที่

ไม่แสวงหากำไรและประชาชน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ผู้บริหารภาครัฐไม่ใช่เจ้าของธุรกิจแต่ประชาชนคือเจ้าของรัฐบาลและทรัพยากร ดังนั้น เมื่อทรัพยากรไม่ใช่ของเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานในภาครัฐจึงต้องมีความรับผิดชอบในการบริการประชาชนด้วยการปฏิบัติตนเป็นผู้ให้บริการที่ดี เป็นผู้ดูแลรักษาองค์การของรัฐเป็นผู้อำนวยการความสะอาดแก่พลเมือง นิยามบริการสาธารณะดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดการบริการสาธารณะภาครัฐแนวใหม่ New Public Service

ลักษณะที่ 2 แบ่งตามประเภทของบริการ การแบ่งความหมายของบริการสาธารณะตามประเภทของบริการนี้ สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ 1) บริการสาธารณะ หมายถึง บริการสาธารณูปโภคที่รัฐหรือผู้แทนจัดให้กับประชาชน เช่น ถนน รถไฟ น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ความหมายนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า public utility 2) บริการสาธารณะ หมายถึง บริการสาธารณูปการหรือกิจการเกี่ยวกับการสงเคราะห์บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จัดโดยรัฐหรือผู้แทน เช่น คนชรา เด็กกำพร้า ความหมายนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า public assistance

นอกจากนั้น ผู้เขียนยังมีความเห็นว่า บริการสาธารณะควรมีบริการอีกประเภทซึ่งสำคัญมากเช่นกัน กล่าวคือ “บริการด้านความมั่นคง” บริการสาธารณะในความหมายจึงหมายถึง บริการด้านความมั่นคงที่รัฐจัดให้กับประชาชน เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การต่างประเทศ บริการในลักษณะนี้ส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการเอง อย่างไรก็ตามในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ รัฐให้อเอกชนเข้ามาดำเนินการ เช่น เรือรบจำเอกชน

อาจสรุปได้ว่า ความหมายของคำว่าบริการสาธารณะของนักวิชาการต่างให้ความสำคัญไปที่ประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจของการส่งมอบบริการ และลักษณะส่งมอบบริการนั้นให้ความสำคัญไปที่รัฐในฐานะผู้อำนวยการหรือผู้กำกับควบคุม หรือให้ผู้แทนจัดบริการ บทบาทรัฐ เอกชนหรือประชาชนจะมากน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับว่าบริการสาธารณะเป็นประเภทใดและขึ้นอยู่กับสภาพการเมือง เศรษฐกิจและการบริหารในช่วงนั้นๆ อย่างไรก็ตามบริการสาธารณะต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ในที่นี้ บริการสาธารณะ หมายถึง บริการความมั่นคง บริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่รัฐหรือผู้แทนจัดให้กับประชาชน ลักษณะการจัดบริการสาธารณะในปัจจุบัน เจ้าหน้าที่รัฐจะทำหน้าที่ให้ข้อมูล สนับสนุนและสร้างพื้นที่ให้พลเมืองได้มีเวที

ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเห็น รัฐดำเนินการส่งมอบบริการสาธารณะโดยร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ทั้งภาคเอกชน องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรและประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน ชุมชนและสังคมเป็นสำคัญ

พัฒนาการการจัดบริการสาธารณะของไทย

การบริหารราชการแผ่นดินของไทยในอดีตนับแต่สมัยสุโขทัย มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก แบ่งออกเป็น การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น การจัดบริการสาธารณะของประเทศไทยมีการพัฒนามาเป็นลำดับนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจากเดิม รัฐเป็นผู้จัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการเพียงหน่วยงานเดียวมาเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐกันเองหรือการจัดบริการสาธารณะโดยองค์การของรัฐในรูปแบบอื่นๆ เช่น องค์กรมหาชน หรือความร่วมมือระหว่างรัฐกับหน่วยงานเอกชน

เพื่อให้เห็นภาพพัฒนาการบริการสาธารณะของประเทศไทยได้อย่างชัดเจนขึ้น ขอแบ่งการเสนอการจัดบริการสาธารณะออกเป็นช่วงๆ ละ 20 ปี พัฒนาการการจัดบริการสาธารณะของไทยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงด้วยกัน ได้แก่ 1) ก่อนปี พ.ศ. 2500 : ยุคผูกขาดการจัดบริการสาธารณะโดยรัฐ 2) ปี พ.ศ. 2500 - 2520 : ยุคขยายตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ 3) ปี พ.ศ. 2521 - 2540 : ยุคชะลอตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและยุคเริ่มต้นการจัดบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน และ 4) ปี พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน : ยุคการเติบโตของการจัดบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ก่อนปี พ.ศ. 2500 : ยุคผูกขาดการจัดบริการสาธารณะโดยรัฐ

การจัดบริการสาธารณะของไทยก่อนปี พ.ศ. 2500 เป็นการผูกขาดการจัดบริการสาธารณะโดยรัฐ ดังปรากฏในกฎหมายไทยฉบับแรกๆ ที่แสดงการผูกขาดและจำกัดการจัดบริการสาธารณะโดยเอกชน เช่น "พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน พุทธศักราช 2471" กฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาเมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การเมืองการปกครองไทยอยู่ภายใต้รัฐบาล แต่รัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง จากเหตุผลของการลาออก การรัฐประหาร และการยุบสภา

หรืออาจเรียกว่ายุคนี้เป็นยุคของความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับกลุ่มผู้ปกครองเดิม อันประกอบไปด้วยกลุ่มเจ้าและพวกขุนนาง และความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในคณะราษฎรด้วยตนเอง ในช่วงนี้การเมืองระหว่างประเทศอยู่ภายใต้สถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของชาวจีนและชาวตะวันตก สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481 - 2500) โดยรัฐบาลดำเนินนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจเพื่อให้คนไทยมีงานทำและขจัดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของคนต่างชาติ ลดบทบาทการผูกขาดทางเศรษฐกิจของชาติตะวันตกและชาวจีน เรียกร้องให้คนไทยนิยมใช้สินค้าที่ผลิตภายในประเทศเอง รวมไปถึงการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ เศรษฐกิจในช่วงนี้ทำให้รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินมากขึ้นและเผชิญกับปัญหางบประมาณขาดดุล เนื่องจากรายจ่ายของรัฐบาลเพิ่มขึ้นและสินค้าราคาแพง

การบริหารราชการแผ่นดินไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นับจากสมัยสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูกจนถึงสมัยอยุธยา มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช ครั้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินเช่นเดียวกับประเทศในตะวันตก กล่าวคือ ในรูปแบบของกระทรวง การบริหารราชการแผ่นดินในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดำเนินการมาจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย คือ “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475” เมื่อมีการประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475” จึงยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า ส่งผลให้มีการตรา “พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476” ในสมัยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พ.ศ. 2476 - 2481) แบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น บริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม บริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด อำเภอ บริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลหรือสหเทศบาล (เทศบาลหลายๆ มารวมกันเพื่อประกอบกิจการบางอย่าง) (ราชกิจจานุเบกษา , 2476 : 751 - 762) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญฉบับที่กล่าวถึง “แนวนโยบายแห่งรัฐ” ชัดเจนเป็นครั้งแรกโดยระบุหน้าที่ของรัฐในการจัดบริการสาธารณะ คือ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495”สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ในส่วนที่ว่าด้วยการบริการสาธารณะนั้นได้กำหนดหน้าที่ให้รัฐ “รักษาความสงบภายใน สนับสนุนเอกชนให้เริ่มในทางเศรษฐกิจและ

ประกอบกิจการอันเป็นสาธารณูปโภค จัดระบบการศึกษา ส่งเสริมการสาธารณสุข” (ราชกิจจานุเบกษา , 2495 : 15-16)

เพื่อให้การทำหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะตามแนวนโยบายแห่งรัฐบรรลุ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 - 2500) ได้บริหารราชการแผ่นดินไทย ตาม "พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495" กฎหมายดังกล่าวแบ่ง การบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น บริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม บริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ ภาค (ท้องที่หลายจังหวัดตั้งเป็นภาค) จังหวัด อำเภอ บริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลกับสุขาภิบาล เมื่อมีพระราชบัญญัติระเบียบ บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 กฎหมายดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงอีก 3 ครั้ง คือ พ.ศ. 2496 และ พ.ศ. 2499 (แก้ไข 2 ครั้ง) โดยเฉพาะฉบับที่ 4 พ.ศ. 2499 ที่ให้ยกเลิก “ภาค” ในราชการส่วนภูมิภาค คงไว้เพียง จังหวัดและอำเภอ ในส่วนของราชการส่วนท้องถิ่น ให้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่นเพิ่มขึ้นในการจัดบริการสาธารณะ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากการจัดบริการสาธารณะโดยราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและ ส่วนท้องถิ่น ประกอบกับรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐบาลสนับสนุนเอกชนให้ริเริ่มในทาง เศรษฐกิจ รวมทั้งในช่วงนี้เป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2482 - 2488) รัฐบาล ต้องดำเนินการบูรณะฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญก้าวหน้า เพื่อจัดทำกิจการอันเป็น สาธารณประโยชน์หรือเพื่อประโยชน์ในการเศรษฐกิจหรือช่วยเหลือในการครองชีพหรือ อำนาจบริการแก่ประชาชน รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายสำคัญขึ้นใน พ.ศ. 2496 คือ “พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรของรัฐบาล พ.ศ. 2496” ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 - 2500) เพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารจัดการตั้งองค์กรหรือหน่วยงานขึ้นมา ทำหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะ (ราชกิจจานุเบกษา, 2496 : 268 - 270) ทำให้เกิด องค์กรของรัฐในรูปแบบที่เรียกว่า “รัฐวิสาหกิจ” ทำให้เกิดรัฐวิสาหกิจในช่วงนี้ เช่น องค์กรแก้ว (พ.ศ. 2498) องค์กรแบตเตอรี (พ.ศ. 2498) องค์กรฟอกหนัง (พ.ศ. 2498)

ข้อสังเกต ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะ สงครามอย่างต่อเนื่อง รัฐวิสาหกิจที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 เช่น องค์กรแก้ว ประกอบอุตสาหกรรมประเภทแก้วและวัตถุทนไฟ หรือองค์กรแบตเตอรีประกอบธุรกิจ เกี่ยวกับอุตสาหกรรมแบตเตอรี เพราะเหตุผลเรื่องความมั่นคงแก่ราชการทหาร

ของกระทรวงกลาโหมในยามสงคราม เพราะช่วงเวลานี้เกิดสงครามเวียดนาม และประเทศไทยได้เข้าร่วมในสงคราม อนุญาตให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในประเทศไทย รวมทั้งในช่วงนี้เข้าสู่ยุคสงครามเย็น โดยเป็นการต่อสู้ระหว่างกลุ่มประเทศสองกลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน ฝ่ายหนึ่งคือคอมมิวนิสต์ อีกฝ่ายหนึ่งคือเสรีประชาธิปไตย

2) ปี พ.ศ. 2500 - 2520 : ยุคขยายตัวการบริการสาธารณะโดยส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ

ภายหลังการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาเป็นเวลาเกือบสองทศวรรษ การเมืองไทยระหว่างพ.ศ. 2500 -2520 อยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการภายใต้การนำของจอมพล ถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2501 -2516) จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502 -2506) ในช่วงพ.ศ. 2516 -2520 นี้ แม้ว่าการเมืองจะอยู่ภายใต้รัฐบาลชุดอื่นๆ อยู่บ้างแต่ก็เป็นเพียงระยะเวลาไม่นาน เช่น รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ (พ.ศ. 2516 -2518) พลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (พ.ศ. 2518 -2519) และนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (พ.ศ. 2519 -2520) สภาพการเมืองไทยภายใต้เผด็จการทหารในเวลานั้นดำเนินการภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 ต่อมาเมื่อการเมืองไทยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 แต่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีอายุในการใช้งานเพียง 3 ปี 4 เดือน 27 วัน หลังจากใช้บังคับได้ไม่นานนักเพราะในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 รัฐธรรมนูญดังกล่าวถูกยกเลิกโดยการทำรัฐประหารตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีและผู้นำการทหารสูงสุดในขณะนั้น ภายหลังจากที่จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีได้ลาออกจากตำแหน่ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี ปกครองประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่คือ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517” รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดหน้าที่ของรัฐตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐไม่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 แต่ได้ระบุหน้าที่ของรัฐกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม เช่น การสนับสนุนการวิจัยศิลปะและวิทยาการต่างๆ การรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การส่งเสริมและบำรุงเกษตรกรรม การวางนโยบายประชากรให้เหมาะสม การส่งเสริมและบำรุงการกีฬา แต่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวกลับต้องสิ้นสุดลงจากการ

รัฐประหาร ทั้งนี้ ก่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ประเทศไทยใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญอีก 2 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 และธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2520

สำหรับระเบียบบริหารราชการแผ่นดินในช่วงนี้ รัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินโดยใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2503 สารของกฎหมายฉบับนี้แก้ไขจากกฎหมายฉบับเดิมคือพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 เพียงเล็กน้อย เช่น การแก้ไขการแบ่งส่วนราชการภายในของกรม ดำรงให้เป็นอย่างอื่นได้นอกจากการแบ่งส่วนราชการในลักษณะกองหรือแผนกทั้งนี้เพื่อความเหมาะสม (ราชกิจจานุเบกษา, 2503 : 1-3) ในช่วงนี้การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนยังคงดำเนินการโดยส่วนราชการ และเกิดการขยายตัวของหน่วยงานภาครัฐและจำนวนข้าราชการ ลูกจ้างเพิ่มขึ้นอย่างมาก

“...ในระหว่างพ.ศ. 2512 - 2522 ได้เพิ่มกรมจาก 113 กรมเป็น 131 กรม เพิ่มกองขึ้นจาก 827 กอง เป็น 1,264 กอง (กว่า 50%) เพิ่มจำนวนข้าราชการจาก 434,000 คน เป็นประมาณ 788,000 คน (เกือบ 90%) หรือปีละประมาณเกือบ 7% ในขณะที่ประชากรของประเทศเพิ่มขึ้นเพียงปีละ 2.2% นอกจากจำนวนข้าราชการจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแล้ว จำนวนลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราวก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วย กล่าวคือ ลูกจ้างประจำเพิ่มขึ้นจาก 93,000 คน ในปี 2510 เป็นเกือบ 190,000 คน ในปี 2522 ส่วนลูกจ้างชั่วคราวเพิ่มจากประมาณ 80,000 คน ในปี 2519 มาเป็นประมาณ 315,000 คน ในปี 2522 ซึ่งเป็นการเพิ่มถึง 1 และ 3 เท่าตัวตามลำดับในระยะเวลาอันสั้น...” (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2523 : 2-13)

ประกอบกับประเทศไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองจำเป็นต้องพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน การเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า เศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นหลัก ในขณะเดียวกันนี้การจัดบริการสาธารณะในรูปแบบรัฐวิสาหกิจในช่วงนี้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้กับรัฐนำมาพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีรัฐวิสาหกิจที่เกิดขึ้นในช่วงนี้อีก 26 แห่ง เพื่อการสาธารณูปการ เพื่อการพลังงาน เพื่อ

สังคมและเทคโนโลยี เพื่อการขนส่ง เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (พ.ศ. 2503) องค์การเภสัชกรรม (พ.ศ. 2509) การประปานครหลวง (พ.ศ. 2510) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2512) การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2515) การทางพิเศษแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2515) องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (พ.ศ. 2519) ในช่วงนี้จึงนับว่าเป็นช่วงขยายตัวสูงสุดของบริการสาธารณะโดยรัฐในรูปแบบรัฐวิสาหกิจ

ในช่วงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายสำคัญอีกฉบับคือ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58” ลงวันที่ 26 มกราคม 2515 ยกเลิกพระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน พุทธศักราช 2471 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยในข้อ 3 และข้อ 4 ของประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ได้กำหนดกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภคที่อยู่ในความควบคุมและต้องได้รับอนุญาตหรือสัมปทานจากรัฐมนตรีผู้เกี่ยวข้องก่อนจึงจะดำเนินการได้ กิจการเหล่านี้ได้แก่ การรถไฟ การรถราง การชุดคลอง การเดินอากาศ การประปา การไฟฟ้า เป็นต้น ในภาพรวม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 มีเนื้อหาสาระไม่แตกต่างไปจากกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชนมากนัก แต่มีการเพิ่มประเภทของธุรกิจบางประเภทที่มีผลกระทบต่อประชาชนเข้าไป เพื่อให้ให้ผู้ประกอบกิจการต้องขออนุญาตต่อรัฐก่อน (ราชกิจจานุเบกษา, 2515 : 3-13) ทั้งนี้ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการให้สัมปทานบริการสาธารณะกับเอกชนในหลายโครงการ เช่น โครงการระบบทางด่วนขั้นที่ 2 โครงการดอนเมืองโทลล์เวย์ โครงการโฮปเวลล์ โครงการสัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่และโทรศัพท์พื้นฐาน แสดงให้เห็นว่ารัฐเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดบริการสาธารณะโดยร่วมมือกับภาคเอกชนในโครงการขนาดใหญ่มากขึ้น

3) ปี พ.ศ. 2521 - 2540 : ยุคชะลอตัวบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและยุคเริ่มต้นการบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน

ในช่วงนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ซึ่งใช้มาเป็นเวลาประมาณ 13 ปี ต้องสิ้นสุดจากการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ในปีพ.ศ. 2534 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังคงกำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐไว้เช่นเดิม จนกระทั่งเมื่อประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ลักษณะของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของประชาชนและเน้นการมี

ส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนมากขึ้น มีการกำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และเน้นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของตนเอง โดยเฉพาะในมาตรา 230 ได้บัญญัติให้รวมหรือโอนกระทรวง ทบวง กรม ที่ไม่มีการกำหนดตำแหน่งหรืออัตราของข้าราชการหรือลูกจ้างเพิ่มขึ้นหรือการยุบส่วนราชการ สามารถทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (ราชกิจจานุเบกษา, 2540 : 1-99) สำหรับการบริหารราชการแผ่นดินในช่วงนี้ ประเทศไทยใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการเพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อน (ราชกิจจานุเบกษา, 2534 : 1-41)

ประเทศไทยในช่วงปลายสงครามเย็น ก่อนการล่มสลายของระบบการปกครองโดยคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก ประเทศไทยกลับต้องเผชิญกับผลพวงของการพัฒนาเศรษฐกิจนับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 กล่าวคือ ปัญหาความแตกต่างและช่องว่างของรายได้ระหว่างประชากรและระหว่างภาคต่างๆ ของประเทศก็ได้เพิ่มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมันและความผันผวนของการเงินระหว่างประเทศได้ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจของโลกเกิดภาวะเงินเฟ้อ และเศรษฐกิจจะล่อตัวตกต่ำ มีการว่างงานมากขึ้นในประเทศต่างๆ โดยทั่วไป สถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและโดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ปัญหาการขาดดุลการค้าเพิ่มทวีขึ้น แม้ว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) เศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มฟื้นตัว แต่ปัญหาความแตกต่างด้านรายได้ยังคงมีอยู่ รวมทั้งเกิดปัญหาใหม่ๆ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนที่เจ็บป่วยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบราชการ ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) แผนดังกล่าวยังกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศไว้หลายประการด้วยกัน เช่น ระบบบริหารงานราชการ กฎหมาย ระเบียบ ตลอดจนข้อบังคับต่างๆ ของทางราชการที่ยังล้าสมัย ขาดการปรับปรุงและการบัญญัติขึ้นมาใหม่ให้ทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นเหตุให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนและการบริหารงานในภาครัฐเป็นส่วนรวมและให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจและส่วนราชการ จากการขาดประสิทธิภาพของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการในรัฐบาลสมัย

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523 - 2531) ยังมีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาของส่วนราชการในด้านการขยายตัวของจำนวนส่วนราชการอันส่งผลต้องงบประมาณในส่วนเงินเดือนและค่าจ้างที่เพิ่มขึ้น ปัญหาการขยายตัวของส่วนราชการนี้เอง รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงมีมติเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2523 เรื่อง “แนวทางการกำหนดส่วนราชการและอัตรากำลังในกระทรวง ทบวง กรมฝ่ายพลเรือน” โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการตามที่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเสนอผลการพิจารณาของคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและให้ส่วนราชการต่างๆ ถือปฏิบัติ นอกจากนี้ในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ คณะกรรมการรัฐวิสาหกิจแห่งชาติ (กรช.) ยังได้มีมติให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พิจารณาร่างกฎหมายเปลี่ยนแปลงสถานภาพ ของรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายให้เป็น “บริษัทจำกัด” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาร่างขึ้นตามมติคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจแห่งชาติ โดยใช้ชื่อว่า “ร่าง พระราชบัญญัติการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. . . .” แต่ในขณะนั้น มีการต่อต้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ จากกลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ ทำให้รัฐบาลต้องพักการดำเนินการในเรื่องนี้ไว้

รัฐบาลในยุคต่อๆ มาให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบราชการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531 - 2533) ได้ออก “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532” กฎหมายดังกล่าวกำหนดให้ส่วนราชการให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2532 : 1-12) ต่อมา สมัยนายอานันท์ ปันยารชุน (10 มิถุนายน พ.ศ. 2535 - 23 กันยายน พ.ศ. 2535) ได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 กฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีผลบังคับใช้เป็นเวลาถึง 11 ปี ก่อนที่ประเทศไทยจะแก้ไขโดยตรากฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ทั้งนี้ สารสำคัญของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ในสมัยนี้มีความพยายามปราบปรามการคอร์รัปชันในระบบราชการ เช่น นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ได้มีมติเห็นชอบร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2534 กฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาการคอร์รัปชันของนักการเมืองจากการให้สัมปทานตามประกาศของคณะปฏิวัติ

ฉบับที่ 58 ที่มีได้กำหนดแนวทางปฏิบัติหรือหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2534 นี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 231 ลงวันที่ 26 ธันวาคม 2534 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2534 เพื่อใช้ในการพิจารณาโครงการทางด่วนสายบางนา - ชลบุรี และโครงการต่อขยายแนวทางด่วนชั้นที่ 2 สายบางโคล่ - แจ้งวัฒนะ

ในปีพ.ศ. 2535 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้จัดทำกฎหมายอีกฉบับหนึ่งคือ “พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535” เพื่อ “อุดช่องว่าง” การอนุญาตอนุมัติโครงการของรัฐต่างๆ อันเป็นสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชัน ต่อมาสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2535 - 2538) ได้มีการริเริ่มการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินอีกหลายด้าน เช่น กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ กฎหมายว่าด้วยข้อมูลและข่าวสารของทางราชการ สมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา (พ.ศ. 2538 - 2539) ได้ริเริ่มการปรับปรุงการบริหารงานด้านงบประมาณ การปรับปรุงการบริหารงานด้านพัสดุ การปรับปรุงสวัสดิการที่อยู่อาศัยของข้าราชการ การปรับปรุงการเกษียณอายุราชการ และการให้ปี พ.ศ. 2539 เป็นปีแห่งการส่งเสริมการบริการประชาชนของหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น อนึ่ง กฎหมายที่ริเริ่มในสมัยนายชวน หลีกภัย นายบรรหาร ศิลปอาชา นั้น มีผลบังคับใช้ในรัฐบาลในชุดต่อๆ มา เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 หรือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ทั้งหลายทั้งปวงก็เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและการจัดบริการสาธารณะภาครัฐนั่นเอง

รัฐบาลชุดต่างๆ ต่างเห็นความจำเป็นในการชะลอการขยายส่วนราชการและส่งเสริมการจ้างเอกชนดำเนินการในบางเรื่องเพื่อลดจำนวนข้าราชการลูกจ้าง ตลอดจนหันมาให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ ส่งผลให้เกิดการเพิ่มจำนวนรัฐวิสาหกิจ โดยพบว่า มีรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้นอีก เช่น การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2522) ปัจจุบันคือ บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) การประปาส่วนภูมิภาค (พ.ศ. 2522) ในขณะเดียวกันก็มีการยกเลิกรัฐวิสาหกิจคือ องค์การเหมืองแร่ในทะเล (พ.ศ. 2540) เนื่องจากราคาดีบุกในตลาดโลกตกต่ำอย่างต่อเนื่องรัฐจึงเห็นว่าไม่สมควรทำธุรกิจนี้ต่อไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2540 : 3 - 5)

ที่สำคัญในช่วงนี้ประเทศไทยมีการจัดตั้งองค์การมหาชน ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ เช่น สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ตามพระราชบัญญัติสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พร้อมๆ กับการจัดตั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ. 2535 เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองการวิจัยด้านสาธารณสุข ด้านวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เกื้อหนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และพัฒนามาตรฐานของระบบและการวัดให้เป็นสากล ภายใต้การบริหารงานที่อิสระและคล่องตัว

4) ปี พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2556) : ยุคการเติบโตของบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน

แนวคิดการปฏิรูประบบราชการที่เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ เช่น อังกฤษ นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา โดยส่งผลกระทบต่อประเทศไทยให้มีการปฏิรูประบบราชการอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายรัฐบาลที่ผ่านมา ประกอบกับเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยปีพ.ศ. 2540 เมื่อมีการประกาศลอยตัวค่าเงินบาทโดยรัฐบาลในขณะนั้นคือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2539 - 2540) ส่งผลทำให้ประเทศไทยล้มละลายและส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ด้วย จนทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธต้องลาออกจากตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม ในช่วงรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2540 แต่งตั้งคณะกรรมการการปฏิรูประบบราชการ รวมทั้งให้ตั้งสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการการปฏิรูประบบราชการสังกัดสำนักงาน ก.พ. ทำหน้าที่ด้านเลขานุการและด้านวิชาการของคณะกรรมการการปฏิรูประบบราชการ คณะกรรมการชุดนี้ได้จัดทำ “แผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2540 - 2544” โดยรัฐบาลมีมติเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2540 เห็นชอบในแผนแม่บทดังกล่าวสาระสำคัญของแผนนั้น เน้นการปรับบทบาทภารกิจและขนาดของหน่วยงานของรัฐ และการปรับปรุงระบบการทำงานของหน่วยงานของรัฐรวมทั้งได้ริเริ่มดำเนินการร่างกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชน

ในสมัยรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2541-2544) ได้ดำเนินการต่อเนื่องจากรัฐบาลชุดที่แล้วตามแผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ (พ.ศ.2540-2544) รัฐบาลนายชวน หลีกภัยได้ออกแผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ ในรัฐบาลชุดนี้ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยมีการยกฐานะสุขาภิบาลและจัดตั้งขึ้นเป็น

เทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 การปรับปรุงกฎหมายเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยการจัดให้มีคณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.ถ.) การกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่จัดบริการสาธารณะมากขึ้น การกำหนดวาระแห่งชาติสำหรับการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 นอกจากนั้น คณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ (กนร.) ได้มีการประชุมครั้งที่ 1/2541 และมีมติรับหลักการของร่างกฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจ และได้มีการตรา “พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542” ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 116 ตอนที่ 128 ก. ลงวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 กฎหมายฉบับดังกล่าวมีขึ้นเพื่อเปลี่ยนสถานะรัฐวิสาหกิจจากเดิมที่เป็นองค์กรของรัฐมาเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชน จำกัด แต่ยังคงมีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจเหมือนเดิม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินกิจการ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมลงทุนและบริหารจัดการ

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการต่อการบริหารราชการแผ่นดินไทย เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 พร้อมกันนั้นกระทรวงมหาดไทยยังได้ออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 โดยคณะกรรมการประกอบด้วยประชาชนที่เป็นตัวแทนประชาคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ ติดตามและประเมินผลแผนด้วย รวมทั้งส่งผลให้มีการแก้ไขการบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้มีการแก้ไขกฎหมายอีก 2 ฉบับ ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 - 2549) คือพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารราชการแผ่นดิน พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) การกำหนดโครงสร้างและการบริหารงานใหม่ เพื่อแบ่งแยกภารกิจให้ชัดเจน โดยให้กระทรวง

ในส่วนกลาง เป็นองค์กรระดับนโยบายที่ทำงานโดยเน้นยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนาประเทศตามนโยบายรัฐบาล 2) การกำหนดระบบความรับผิดชอบและผู้รับผิดชอบต่อผลงานที่ชัดเจน ตั้งแต่รัฐมนตรีรับผิดชอบตามนโยบายรัฐบาล และความรับผิดชอบของกระทรวง ปลัดกระทรวงรับผิดชอบกำหนดยุทธศาสตร์การ จัดสรรทรัพยากรในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ รองปลัดกระทรวงหัวหน้ากลุ่มภารกิจหรืออธิบดีรับผิดชอบงานปฏิบัติการแต่ละส่วนตามภารกิจ 3) การกำหนดกลไกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการสร้างสมดุลในการกำกับดูแล และ 4) การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) เป็นผู้รับผิดชอบงานปฏิรูประบบราชการให้ชัดเจน (ราชกิจจานุเบกษา, 2545 : 1-13)

ในช่วงนี้ยังมีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ได้กำหนดภารกิจและโครงสร้างของกระทรวง 20 กระทรวง รวมทั้งส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงหรือทบวง รวมทั้งได้ออกบทเฉพาะกาลในการโอนกิจการหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ ข้าราชการลูกจ้างไปในกระทรวงที่กำหนดขึ้นใหม่ (ราชกิจจานุเบกษา, 2545 : 14 - 34) นอกจากนั้นในช่วงนี้ยังมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยมีสาระสำคัญให้การบริการแก่ประชาชนและการพัฒนาประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการบริหารราชการนี้ต้องใช้แนวคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็น ตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ (ราชกิจจานุเบกษา , 2546 : 1-16) เพื่อให้การปฏิรูประบบราชการดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามที่สำนักงาน ก.พ.ร. เสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546-2550)

ต่อมาในสมัยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ (พ.ศ. 2549 - 2551) ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ส่งผลให้เกิดองค์กรตามรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ศาล ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ อัยการสูงสุด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ที่สำคัญ การตรา “พระราชบัญญัติ

ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ได้ระบุเรื่องการจัดตั้ง “หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ” (Service Delivery Unit : SDU) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีใช้เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ แต่อยู่ในกำกับของส่วนราชการ โดยมีหน้าที่ปฏิบัติงานให้กับส่วนราชการตามภารกิจที่กำหนดหรืออาจทำภารกิจอื่นหรืออาจให้บริการแก่ส่วนราชการอื่น หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน แต่ต้องไม่กระทบต่อวัตถุประสงค์การจัดตั้ง โดยรายได้ของหน่วยบริการรูปแบบพิเศษนี้ไม่ต้องนำส่งคลัง

เมื่อถึงสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2551 - 2554) คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการให้ส่วนราชการมีการประเมินผลหน่วยงานและโครงการในระบบเปิด ได้แก่ การกำหนดนโยบายและหลักการให้ทุกส่วนราชการดำเนินการให้มีการประเมินผลหน่วยงานและโครงการในระบบเปิด และกำหนดให้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประเมินผลหน่วยงานและโครงการในระบบเปิดให้ส่วนราชการถือปฏิบัติต่อไป โดยในระยะแรกให้สำนักงาน ก.พ. เป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของส่วนราชการและรายงานคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเป็นระยะ พร้อมทั้งจัดเตรียมและพัฒนาองค์กรเพื่อให้ทำหน้าที่ประเมินผลหน่วยงานและโครงการและให้เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมและพัฒนาเจ้าหน้าที่เพื่อรับผิดชอบในการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล ให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่สูง รวมทั้งให้สำนักงานประมาณสนับสนุนเงินงบประมาณแก่ส่วนราชการและสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเจ้าหน้าที่และองค์กรติดตามประเมินผลตามความจำเป็นและเหมาะสม

การปฏิรูประบบราชการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น สมัยรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช (29 มกราคม พ.ศ. 2551 - 9 กันยายน พ.ศ. 2551) คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2551-2555) โดยแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางให้แก่ส่วนราชการและหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาระบบราชการไทยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและเพื่อรองรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สำหรับการปฏิรูประบบราชการในรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ. 2554 - 2556) รัฐบาลได้สานต่อการปฏิรูประบบราชการ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบข้อเสนองานส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาคราชการเพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่างยั่งยืน เพื่อสนับสนุนหน่วยงานภาคราชการให้สามารถบริหาร

ราชการแผ่นดินร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นการปรับตัวของระบบราชการให้สามารถรองรับต่อยุทธศาสตร์การฟื้นฟูและสร้างอนาคตของประเทศ ตลอดจนการตอบสนองความต้องการของประชาชนตามสภาพแวดล้อมและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จในการสร้างคุณค่าแก่ประชาชน ยกย่องบรรพบุรุษของประเทศไทย และทำให้ประชาชนมีความเชื่อถือว่าไว้วางใจในการทำงานของภาคราชการ โดยครอบคลุมระยะเวลาดำเนินการรวมทั้งสิ้นประมาณ 3 ปี เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2555 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 อีกทั้งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามมติคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ในการประชุมครั้งที่ 1/2556 เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2556 ที่เห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 - 2561) และให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 - 2561) ใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการกิจของหน่วยงานต่อไป

อนึ่ง สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งเกิดขึ้นหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ได้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ในขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ยังคงนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปณิธานนำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ การปฏิรูประบบราชการของไทย ถูกกำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 มากกว่าแผนฉบับอื่นๆ

สำหรับการจัดบริการสาธารณะโดยรัฐวิสาหกิจในช่วงนี้พบว่า มีรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้น เช่น บริษัท กสท. โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) (พ.ศ. 2546) ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2545) บริษัท โรงแรมท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ จำกัด (มหาชน) โดยร่วมทุนระหว่างธนาคารกรุงไทย บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) และบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) นอกจากนั้น รัฐได้จัดบริการสาธารณะโดยร่วมลงทุนกับเอกชน เช่น บริษัท ไทย-อะมาติอุส เซาท์อีสต์ เอเชีย จำกัด (พ.ศ. 2542) ระหว่าง บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) การสื่อสารแห่งประเทศไทย บริษัท ทีโอที คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และ AMADEUS Global Travel Distribution ในช่วงนี้

มีรัฐวิสาหกิจที่ยุบเลิกไป เช่น องค์การเบตเตอร์ องค์การฟอกหนัง การยุบเลิกรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ เนื่องจากสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป หรือกิจการนั้นๆ มิใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงอีกต่อไปหรือมีเอกชนดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว

นอกจากนั้นเพื่อให้การดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2548 สมัย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และมีการแก้ไขระเบียบดังกล่าวในปีพ.ศ. 2555 ในรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร สำหรับส่วนราชการในรูปแบบอื่นๆ นั้น มีการตราพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 เพื่อให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนหรือเป็นบริการที่ภาคเอกชนยังไม่สนใจหรือยังไม่มีศักยภาพที่จะดำเนินการเกิดขึ้นขององค์การมหาชนยังเนื่องจากปัญหาของระบบราชการ เช่น ความล่าช้าในการดำเนินการ กฎระเบียบที่ไม่ยืดหยุ่น จึงกำหนดให้มืองค์การมหาชนเพื่อการบริหารงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ราชกิจจานุเบกษา, 2542 : 5 -17) จากแนวคิดเรื่องการจัดตั้งองค์การมหาชนนี้เองส่งผลให้เกิดองค์การมหาชน ได้แก่ องค์การมหาชนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน ประกอบด้วย 1) องค์การมหาชนที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เช่น สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ และ 2) องค์การมหาชนที่ขึ้นต่อกระทรวง เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กระทรวงวัฒนธรรม และองค์การมหาชนที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ เช่น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามพระราชบัญญัติสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ. 2541 สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

สำหรับการลงทุนของรัฐกับเอกชนนั้น ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535 และตรากฎหมายฉบับใหม่คือ “พระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556” ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีขึ้นมาเพื่อสานต่อการดำเนินการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535

สรุป

พัฒนาการการจัดบริการสาธารณะของไทยนับตั้งแต่ก่อนปีพ.ศ. 2500 - ปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงๆ ละ 20 ปี ได้แก่ 1) ก่อนปี พ.ศ. 2500 : ยุคผูกขาดการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ 2) ปี พ.ศ. 2500 - 2520 : ยุคขยายตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการและการเกิดขึ้นของรัฐวิสาหกิจ 3) ปี พ.ศ. 2521 - 2540 : ยุคชะลอตัวการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและยุคเริ่มต้นการจัดบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน และ 4) ปี พ.ศ. 2541 - ปัจจุบัน : ยุคการเติบโตของการจัดบริการสาธารณะโดยองค์การมหาชน การจัดบริการสาธารณะถูกผูกขาดการดำเนินงานโดยส่วนราชการ ต่อมาเมื่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากการผูกขาดโดยส่วนราชการก็เปลี่ยน แปลงมาเป็นการร่วมมือกันระหว่างเอกชนกับรัฐ หรือระหว่างรัฐด้วยตนเอง รวมทั้งการแปลงรูปจากส่วนราชการมาเป็นการจัดบริการสาธารณะโดยรัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชนและหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดบริการสาธารณะของไทย

บรรณานุกรม

คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ. 2540. แผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ.

2540-2544. กรุงเทพฯ : กราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์).

นันทวัฒน์ บรมานันท์. 2552. หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

“ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58.” 2515. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 89 ตอน 15 วันที่ 27 มกราคม 2515 หน้า 3 - 13.

ประยูร กาญจนดุล. 2538. คำบรรยายกฎหมายปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

“พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546.” 2546. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 120 ตอน 100 ก วันที่ 9 ตุลาคม 2546 หน้า 1-16.

“พระราชกฤษฎีกายกเลิกองค์การเหมืองแร่ในทะเล พ.ศ. 2540.” 2540. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 114 ตอน 6 ก วันที่ 19 มีนาคม 2540 หน้า 1-5.

“พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542.” 2542. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 116 ตอน 114 ก วันที่ 17 พฤศจิกายน 2542 หน้า 48 - 66.

“พระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556.” 2556. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 130 ตอน 31 ก วันที่ 3 เมษายน 2556 หน้า 1-21.

“พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสูกแห่งสาธารณชนพ.ศ. 2471.” 2471. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 45 วันที่ 14 ตุลาคม 2471 หน้า 154-157.

“พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545.” 2545. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 119 ตอน 99 ก วันที่ 2 ตุลาคม 2545 หน้า 14-34.

“พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535.” 2535. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 109 ตอน 42 วันที่ 8 เมษายน 2535 หน้า 101 - 108.

- “พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. 2496.” 2496. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 70 ตอน 14 วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2496 หน้า 268-270.
- “พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476.” 2476. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 50 วันที่ 9 ธันวาคม 2476 หน้า 751 - 762.
- “พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2503.” 2503 ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 77 ตอน 68 วันที่ 17 สิงหาคม 2503 หน้า 1-3.
- “พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534.” 2534. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 108 ตอน 156 วันที่ 4 กันยายน 2534 หน้า 1-41.
- “พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545.” 2545 ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 119 ตอน 99 ก วันที่ 2 ตุลาคม 2545 หน้า 1-13.
- “พระราชบัญญัติองค์การมหาน พ.ศ. 2542.” 2542. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 116 ตอน 9 ก วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 หน้า 5 - 17.
- “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานของหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ พ.ศ. 2548.” 2548. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 122 ตอนพิเศษ 9 ง วันที่ 31 มกราคม 2548 หน้า 19-24.
- “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532.” 2532. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 106 ตอน 56 วันที่ 12 เมษายน 2532 หน้า 1-12.
- “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานของหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ พ.ศ. 2550.” 2550. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 124 ตอนพิเศษ 188 ง วันที่ 3 ธันวาคม 2550 หน้า 1-6.
- “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2534.” 2534. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 108 ตอน 231 วันที่ 26 ธันวาคม 2534 หน้า 1265 - 1280.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. “บริการ”. ใน **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 6 กันยายน 2556 จาก <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp>

ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. “สาธารณะ”. ใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.

2542. (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 6 กันยายน 2556 จาก <http://rirs3.royin.go.th/new-search/word-search-all-x.asp>

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495.” 2495. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 69 ตอน 15 วันที่ 8 มีนาคม 2495 หน้า 1 - 40.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.” 2540. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 114 ตอน 55 ก วันที่ 11 ตุลาคม 2540 หน้า 1-99.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2535. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539).” (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2556 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=89>

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2491. “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี คณะที่ 21 จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี.” ออนไลน์ เข้าถึงเมื่อ 17 กันยายน 2556 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2556. “มติคณะรัฐมนตรีเรื่องร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 - 2561).” (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 25 กันยายน 2556 จาก <http://www.cabinet.soc.go.th>

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2523. “มติคณะรัฐมนตรีที่ 0203/ว. 245 เรื่องแนวทางกำหนดส่วนราชการและอัตรากำลังในกระทรวง ทบวงและกรมฝ่ายพลเรือน.” ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2523 หน้า 1-18.

อัมพร ชำรงลักษณ์. 2556. “การส่งมอบบริการสาธารณะ.” **สัมภาษณ์**. 3 กันยายน 2556. Denhardt, Robert B. & Denhardt, Janet Vinzant. 2000. "The New Public Service : Serving Rather Than Steering." In **Public Administration Review**. November/December, V. 60, 6 : 549-559.

Lexitron. 2012. “Public.” [Online] Available September 6, 2012 from http://lexitron.nectec.or.th/2009_1/index.php?q=lookup/form/submit

Lexitron. 2012. “Service.” [Online] Available September 6, 2012 from http://lexitron.nectec.or.th/2009_1/index.php?q=lookup/form/submit

Millett, John D. 1954. **Management in Public Service : The Quest for Effective Performance**. New York : McGraw-Hill.

Zeithaml, Valarie A., Parasuraman, A. and Berry, Leonard L.1990. **Delivering Quality Service; Balancing Customer Perceptions and Expectations.**
New York : The Free Press.